

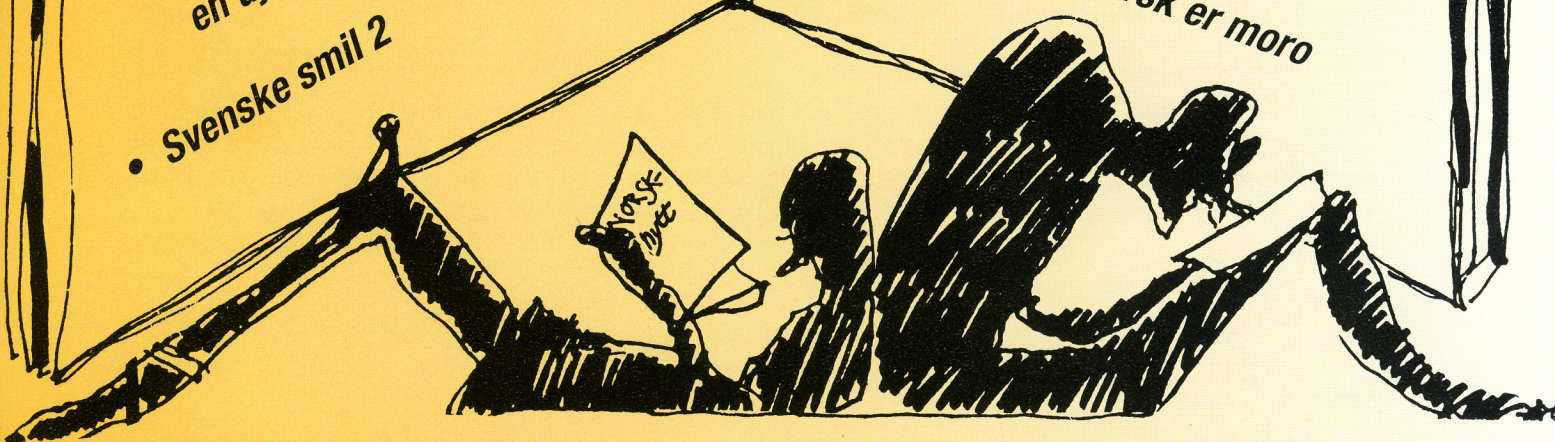
NORSKnytt

ISSN 0801 5368

- Gavepakker i norsk muntlig?
- Tidslinje som tema - eller prosjektarbeid
- Muntlig kompetanse må vurderes ut fra muntlige aktiviteter
- Du har mer enn 300.00 ord å velge blant
- Et dikt er en tekst med en ujevn høyremarg
- Svenske smil 2

- Nyttig å forstå fremmedord
- Muntlig eksamen i norsk, forslag til oppgaver
- Homonymer - ord med smil i
- Vi arbeider med skjønnlitteratur
- Norskkruss - nynorsk
- Norskkruss - bokmål
- Tentamen i norsk
- Syng og skriv: Norsk er moro

NORSKNYTT OG NORSKKASSETTENE

gir variasjon og liv til norskundervisninga

GODE TILBUD PÅ LYDKASSETTER:

Kassett	Tittel	Før:	Nå:
Norskfagkassett	1: «Syng og skriv» - m/oppgavehefte	100,-	50,-
Norskfagkassett	2: «Syng og skriv mer»	100,-	50,-
Norskfagkassett	3: «Synnøve Solbakken»		100,-
Norskfagkassett	4: «Vi tipper norske ord»		50,-
Norskkassett	5: «Vi tipper grannespråk»	100,-	50,-
Norskkassett	6: «Grøss og gru»	100,-	50,-
Norskkassett	7: «Fortelling om slagbjørnen Rugg»	100,-	50,-
Norskkassett	8: «Vi tipper eventyr»	100,-	50,-
Norskkassett	9: «Syng og skriv på ny»	100,-	50,-
Norskkassett	10: «Alle har eit dikt inni seg»	100,-	50,-
Norskkassett	4, 5 og 8: «Vi tipper.....»	300,-	75,-

(Oppgaver til stoffet som presenteres på kassetten finnes i Norskfaget/Norsknytt - kassetten er også presentert med oppgavestoff på Internett: <http://login.eunet.no/~bjarebe/norsknytt>)

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1989:	«Norskfaget 1/89, 2/89 og 3/89»	200,-	50,-
Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	200,-	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/91 og 3/91»	200,-	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	200,-	50,-

FØLGENDE ÅRGANGER VIL VI FORTSATT HA PÅ LAGER:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-

NB! Porto/forsendelsesomkostninger kommer i tillegg.

Send bestilling til: NORSKNYTT
PB 303
7601 LEVANGER

NORSKnytt

Utgiver: NORSKNYTT ANS

Redaksjon: NORSKNYTT, Postboks 399,
7801 NAMSOS, telefon og faks 74 27 42 96

Abonnement: NORSKNYTT, Postboks 303, 7601 LEVANGER, tlf. 926 82405 – 74 08 02 92

E-mail: norsknytt@login.eunet.no – Internett: <http://login.eunet.no/~bjarebe/norsknytt>

Redaktør: Jon Hildrum © Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Abonnement (4 NR. PR. ÅR) KR. 400,- PR. ÅR.

NR 2 - 1999 (81)

APRIL

25. ÅRGANG

Gavepakker i norsk muntlig?

Etter at den skriftlige eksamen er avviklet sist i mai, kommer eksamen i norsk muntlig omkring 10. juni. (Den muntlige prøven har vært årvisst hele 1990-tallet, derfor må en tro at den også kommer i år.)

Tilreisende sensorer skal hilse på eksamensnervøse ungdommer, og sensorene skal i forståelse med faglærer gi rettferdige karakterer. Påfallende er det at hele 12 - 13 prosent av elevene som kommer opp i norsk muntlig, får S, mens bare to prosent får S i norsk skriftlig. Slik har det vært i mange år.

En av grunnene til det store misforholdet mellom eksamenskarakterene i norsk skriftlig og norsk muntlig kan være at faglærerne stiller for små krav til elevene. De fleste av de pensumlistene i norsk som vi har sett, har vært magre. De dreier seg stort sett om sagalitteraturen, folkediktinga, Holberg, Wergeland og to av "de fire store". Når elevene får bruke storparten av de 15 - 20 minuttene de sitter ved eksamensbordet til å gjenfortelle innholdet av et folkeeventyr, "Erasmus Montanus" eller "Synnøve Solbakken" samt gjøre rede for litt språkhistorie eller elementær grammatikk, byr ikke dette på de store utfordringene. Oppgaver som går ut på å plassere teksten inn i en litteraturhistorisk sammenheng, finne litterære virkemidler og redegjøre for sjangerkjennetegn gis ikke ofte. Sensor har rett nok anledning til å komme med innsigelser til pensumlista og stille spørsmål gjennom faglærer, men det blir sjelden gjort.

På side 15 (se også side 4) presenteres et oppsett som kanskje kan bidra til å gjøre den siste eksamen i norsk muntlig etter M87-planen litt mer variert og krevende enn den tradisjonelt har vært. Så ser vi med spenning fram til hvilke eksamensformer og oppgavetyper elevene som skal gå ut fra den "nye" grunnskolen våren 2000, kan vente seg.

Delt sorg er halv sorg

Når massemediene bombarderer oss med dystre og dramatiske inntrykk, har vi alle et behov for å bearbeide disse påvirkningene. Når vi setter på ord opplevelsene, får vi bearbeidet sterke inntrykk. På side 14 presenterer vi skriveopplegget "Skriv om det - snakk om det." Mange har opplevd at skriving også er god terapi. Delt sorg er halv sorg. Delt glede er dobbelt glede.

Kryssordvinnere 1 – 1999

Nynorsk

Eirik S. Haukaas, 8A, Stokkan ungdomsskole, 7500 Stjørdal
Stine Oksholm Lom, 9F, Os ungdomsskule, 5200 Os
Arne Drageid, 10B, Gjesdal ungdomsskole, 4330 Ålgård
Ingebjørg Tveiten, 8A, Vigrestad ungdomsskule, 4362 Vigrestad

Bokmål

Roger Ramse Skaaland, 10A, Tromøy ungdomsskole, 4818 Færvik
Magnus B. Holte, 10., Nes skole, 3524 Nes i Ådal
Kristine Hjulstad, 10B, Tislegård ungdomsskole, 3600 Kongsberg
Monica Ystanes, 9A, Kinsarvik ungdomsskole, 5774 Lofothus

Velkommen med nye kryssordløsninger i Norsknytt's jubileumsår.

Tankevekkende ord med adresse til alle pedagoger:

Fra Søren Kierkegaards

«Brudstykke af en ligefrem Meddelelse» (1859)

At man, naar det i Sandhed skal lykkes en føre et Menneske hen til et bestemt sted, først og fremmest maa passe paa at finde ham der, hvor han er og begynde der.

Dette er Hemmeligheden i al Hjælpekunst. Enhver der ikke kan det, han er selv i Indbildning, naar han mener at kunne hjælpe en Anden.

For i Sandhed at kunne hjælpe en anden, maa jeg forstaae mere end han – men dog vel først og fremmest forstaae det, han forstaar. Naar jeg ikke gjør det, saa hjælper min Mere-Forstaaen ham slet ikke.

Vil jeg alligevel gjøre min MereForstaaen gjældende, saa er det, fordi jeg er forfærdelig stolt, saa jeg i Grunden i stedet for at gavne ham egentlig vil beundres av ham.

Men al sand Hjælp begynder med ydmygelse. Hjælperen maa først ydmyge sig under Den, man vil hjælpe, og herved forstaae, at det at hjælpe ikke er at være den Herskesygeste, men den Taalmodigste, at det at hjælpe er Villighed til indtil videre at finne sig i at have Uret, og i ikke at forstaae, hvad den Anden forstaar.

Tidslinje som tema – eller prosjektarbeid

"I opplæringa skal elevane setje litteratur og forfattarar inn på ei tidslinje." (L97, s.125)

Det viktigste i opplæringa må være å hjelpe elevene til å se en sammenheng i lærestoffet. Elevene må få oversikt over stoffet slik at de vet når de mest sentrale hendingene i språk- og litteraturhistorie, annen kulturhistorie og politikk gikk for seg. Hva foregikk omtrent samtidig? Hvordan påvirket de ulike hendigene hverandre? Først når en ser slike sammenhenger, vil studiene bli virkelig interessante, og stoffet vil motivere til mer arbeid og djupe studier. Et utmerket hjelpemiddel til å skaffe seg den grunnleggende oversikten er å utarbeide ei tidslinje. Slik arbeid høver godt som et tverrfaglig tema eller prosjektarbeid. Arbeidet kan gjerne legges i siste del av skoleåret når elevene har gjennomgått hovedmomentene i fagene. Da vil aktiviteten fungere som et sammendrag og en repetisjon.

Vi lager ei tidslinje

I åttende klasse skal elevene i litteratur- og språkhistorie ha gjennomgått tidsperioden fra sagatiden til begynnelsen 1800. I niende klasse rettes oppmerksomheten mot 1800-tallet, mens vi i tiende klasse skal ta for oss vårt eget hundreår. Det sier seg selv at vi ikke har tid til å gå så grundig inn i stoffet som de eldre læreplanene forlangte. Desto mer verdifullt er det at elevene kan skaffe seg en oversikt over hovedpunktene, helst sett i sammenheng med andre fag.

I åttende klasse skrives hundreårstallene fra 700 vannrett på et langt papirflak som henges opp i klasserommet. Under årstallene lager vi tre vannrette spalter, en for språk og litteraturhistorie, en for kunst- og kultur og en for politikk og samfunn. Dersom arbeidet skal gjennomføres som prosjektarbeid, arbeider elevene ut en plan om hva som skal skrives i de forskjellige spaltene. Arbeidsfordeling, tidsplan og andre momenter som er nødvendige når et prosjektarbeid skal utføres, må også være med. Det er viktig å huske på at det er bare de mest sentrale fakta (milepælene) som skal skrives inn på tidslinja. For mange detaljer gjør at vi mister oversikten. Tidslinje egner seg også godt når vi skal gjøre rede for en persons livsgjerning eller når vi skal gi en oversikt over hva som skjedde i løpet av et år, for eksempel 1814.

Utfyllende emneperm i tilknytning til tidslinjen

Mens noen grupper arbeider med å sette de historiske milepælene inn på tidslinja, kan andre grupper utdype milepælene eller ta for seg underemner til milepælene. Dette markeres med henvisningstall på tidslinja til en emneperm som plasseres ved tidslinjearket. Her får elever som ønsker det, fordjupe seg i spesielle emner. Stoffet som elevene samler, kan selvsagt presenteres på mange ulike måter som for eksempel foredrag, veggavis, tegneserier, hørespill, rollespill osv. Flere av de nye lærebøkene har eksempler på oversiktlige tidslinjer. Her kan lærerne hente gode ideer.

For at det skal være lettere å huske momentene på tidslinja, er det tjenlig å visualisere noe av stoffet. Sett inn bilder av personer, tegn begivenheter, kommunikasjonsmidler, flagg, redskaper, klesdrakter osv. Bruk farger og sørg for variasjon. Det frisker opp og gir god minnehjelp og tidrar til å gjøre arbeidet lystbetont.

Muntlig kompetanse må vurderes ut fra muntlige aktiviteter

«Det å vurdere elevenes muntlige kompetanse i form av prøver må i stor grad erstattes av aktiviteter og vurderingsformer som bygger på elevenes muntlige kommunikative kompetanse,» sies det i heftet «Standpunktkarakter i norsk – et veiledningshefte» fra Eksamenssekretariatet (SUE) 1995. Heftet ble laget for å bidra til en mer landsgyldig standpunktvurdering i norsk. Undersøkelser har vist at karakterene i norsk blir satt på ulike grunnlag. (I heftet «Elevvurdering» som KUF ga ut i 1998, vises det til førstnemnte hefte fra SUE, så dette heftet er aktuelt også i 1999.)

I heftet «Standpunktkarakterer i norsk» nevnes en lang rekke aktiviteter som elevene må få øving i: «å beskrive, argumentere, informere, forklare, intervju osv.»

Rikelig stofftilgang

Når det gjelder stofftilgangen og framføring sies det i heftet:

«Av stoff som kan legges fram for andre, er det mye å velge blant innenfor norskfaget. En kan hente stoff fra litteratur, spåkhistorie, medier og andre kilder, og elevene kan få vist at de kan ta i bruk hjelpemidler som f.eks. overhead, avtale, film/video, lysbilder, lydbånd m.m. Den muntlige presentasjonen kan både ta utgangspunkt i stoff som enkeltelever er interessert i, og stoff som klassen skal gjennomgå i følge årsplanen.»

«Ved framføring av foredrag, bokmeldinger, forfatterbiografi, dikt, noveller og prosjektarbeid/gruppearbeid bør elevene få vise at de kan ta i bruk varierte hjelpemidler og bruke ulike muntlige aktiviteter. Rollespill kan aktivisere flere elever og kan brukes i mange sammenhenger i arbeid med litteratur, diskusjoner, holdningsarbeid osv. Elevene bør også få trening i møteledelse ved f.eks. å lede hele eller deler av klassens time, klasseråd og grupper. De bør også få trening i å referere fra møtene, både skriftlig og muntlig.»

Kriterier for vurdering

«Kriteriene for vurdering kan avledes av målene i læreplanen, og medelever kan trenes i å gi den enkelte god tilbakemelding. Kriteriene for vurdering kan bl.a. være:

- variert, levende og forståelig framstillingsform
- god og innhold, rød tråd
- språk og innhold tilpasset mottakergruppa
- variert og nyansert ordvalg
- rimelig tempo og styrke
- god artikulasjon
- relevant og interessevekkende innhold
- evne til å lytte til lærer og medelever
- evne til å gi respons
- evne til å delta aktivt i diskusjoner på klassenivå/gruppenivå/stor forsamling
- evne til å ta kontakt med omverdenen
- kreative, spontane meningstyringer»

En liten påminning:

HUSK AT DU HAR MER ENN 300.000 ORD Å VELGE BLANT

Avløserord for god:

behagelig	skjær
bekvem	vektig
deilig	dyktig
velsmakende	evnerik
delikat	flink
lekker	habil
lystbetont	kyndig
frisk	anerkjent
sunn	ansett
ubedervet	fin
ufordervet	fornem
rett	djerv
riktig	verdifull
tilbørlig	akt(verdig)
grundig	hederlig
ordentlig	rettskaffen - sindig
skikkelig	moralsk
anseelig	respektabel
stor	pen
drabelig	sympatisk
drøy	tiltalende
durabelig	artig
kraftig	hoflig
brukbar	edel
egnet	gentil
nyttig	nobel
skikket	fortjenstfull
fordelaktig	lojal
(formåls)tenlig	pålitelig
hensiktsmessig	grei
tilfredstillende	real
probat	solid
velprovd	traust
virkningsfull	troverdig
gagnlig	ærlig
gunstig	all right
heldig	alle tiders
lykkelig	gasta
bra	glup
fortreffelig - trinnlig	grepa
fullgod	grom
patent	blid
flott	elskelig
fremragende	elskverdig
før	godlidende
glimrende	hjertelig
mesterlig	mild
overlegen	nådig
utmerket - søkt	snill
ypperlig	vennlig(sinnet)
briljant	godhjertet
eminent	hjerterod
prima	menneske(kjærlig)
super(b)	nestekjærlig
blomstrende	oppofrende
innbringende	uegenyttig
lønnsom	varmhjertet
florisant	altruistisk
profitabel	
ekte	
gedigen	
lødige	
ren	

(Cappelens synonym-
mordbok 1981)

Bruker du de samme orda år ut og år inn?

Språket du bruker er en viktig del av personligheten din, mye viktigere enn for eksempel klær og frisyre. Hver enkelt av oss har sitt spesielle språk og sin særegne måte å bruke språket på.

Er du like nøye med å forbedre og fornye språket ditt som klærne og frisyren? Husk at du har en meget stor «ordgarde-robe» til disposisjon. De store ordbøkene inneholder mer enn 300.000 ord. Det kan være velgjørende å fiffe seg opp nå og da. Det skulle ikke være nødvendig å bruke forslitte uttrykk som kjempetøft, rimelig bra o.l. I margin ser du at det finnes en mengde avløserord for god.

Ordbøkene minner deg om ord du kan bruke

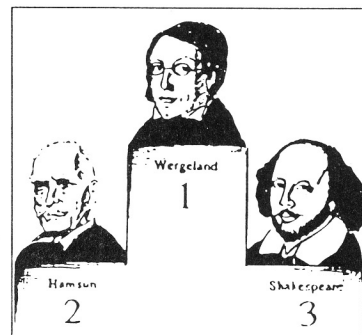
Alle som bruker språket, har nytte av ordbøker. Rettskrivingsordbøkene viser deg korrekt skrivemåte. Synonymordbøkene gir god hjelp til å variere språket. I tillegg til disse ordbøkene fins det en rekke andre som gir deg spesiell hjelp, for eksempel dataordbok, forkortingsordbok, skjellsordbok og mange flere. Husk også at lesing av fag- og skjønnlitteratur gir deg mange nye ord. I tillegg får du gode leseopplevelser.

Velg de rette orda

1. Skriv ned synonymer til å gå. Bruk tre minutter. Hvem fant flest?
 2. Se på ordsamlinga i margin. Velg fem ord som du vil bruke når du skal
 - a) karakterisere en god kamerat.
 - b) beskrive favorittmaten din.
 - c) ønske en venn en god ferietur.
- Du kan gjerne bruke andre ord enn dem som står i ordsamlinga.
3. Lag en fyldig reklametekst eller annonse for en vare der du bruker et variert utvalg av synonymer for god.
 4. Min ønskeattest. Skriv en attest som du ønsker å få.
 5. I ordsamlinga finner du sikkert noen ord som du ikke har sett før. Skriv ned fem slike ord og drøft den spesielle betydninga av disse orda i klassen.

Henrik Wergeland (1808-1845) brukte 58.000 ord

Opptelling viser at Henrik Wergeland brukte ca. 58.000 ulike ord. Knut Hamsun tok i bruk 33.000-34.000, mens den engelske dikteren William Shakespeare benyttet ca. 29.000 ord i diktninga si. Alle språk rår over en utrolig stor uttrykksform bare språkbrukerne finner fram til orda.

Ordlære

1 Synonymer (liketydninger) - ord eller uttrykk som har omtrent samme betydning

Eksempler: narre - lure - føre bak lyset

klok - vis - forstandig - intelligent - fornuftig

mat - føde - næring - proviant - niste

Legg merke til at det er ofte litt forskjell i betydninga mellom de ulike synonymene. Velger vi rett synonym, får vi fram akkurat den meninga vi vil ha uttrykt.

2 Antonymer (motsetningsord) - ord med motsatt betydning

Eksempler: stor - liten

ung - gammel

Ved hjelp av spesielle forstavinger, kan vi gi visse ord motsatt betydning: hygge - u-hygge

lykkes - mis-lykkes

trives - van-trives

3 Homonymer - ord som uttales og staves likt, men som har ulik betydning

Eksempel på ord som har to eller flere betydninger: bank, mark, rot, kart, mål.

Hva er homonymet i dette utsagnet? Alderheimen ble plassert ved fjorden slik at de gamle skulle få ro.

4 Lydhermingsord (onomatopoietika) - ord som hermer bestemte lyder

Eksempler: kakle, breke (dyrelyder)

bruse, dryppe (naturlyder)

snorke, knise (menneskelyder)

slurpe, knaske (måltidslyder)

5 Akronymer - forkortede ord (initialord*) som blir lest som et vanlig ord, ikke bokstav for bokstav

Eksempler: SAS, NATO, Be-Ne-Lux, NAF, KUF.

*Initialord: ord som er satt sammen av forbokstavnene eller noen enkeltbokstaver i et navn: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet = KUF

Øvinger i ordlære

A. Synonymer, antonymer, homonymer, lydhermingsord og akronymer

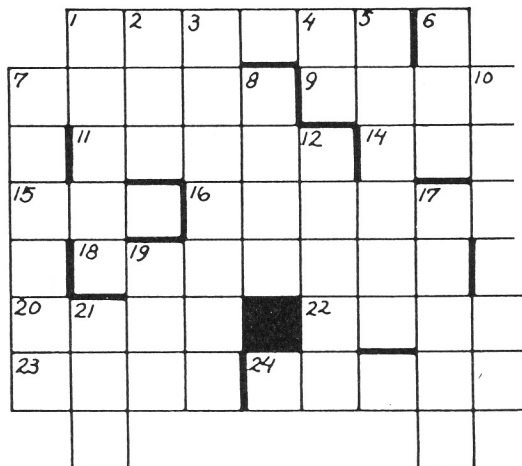
Emne: Synonymer og antonymer

Vannrett:

1. Synonym til glad, lystig
7. Antonym til skilles
9. I bålet (omvendt)
11. Synonym til tilbakereise (fremmedord)
14. Synonym til stort rom
15. Synonym til fottoy
16. Synonym til søvnige
18. Synonym til krangler
20. Synonym til sta
22. Synonym til mosjon
23. Synonym til skrike
24. Antonym til tomme (f.eks. om et billass)

Loddrett:

1. Antonym til lyst
2. Antonym til inne
3. Antonym til dagene
4. Synonym til lever, eksisterer
5. Synonym til stemmer
6. - - - Glomstulen
7. Antonym til finner
8. Antonym til søtt
10. Antonym til huske
12. Synonym til korrigere
17. Synonym til sorgelig
19. - - - spelman (omvendt)
21. Antonym til dårlig, mangelfull

B. Ruteord

Emne: Homonymer

Synge/liten vogn

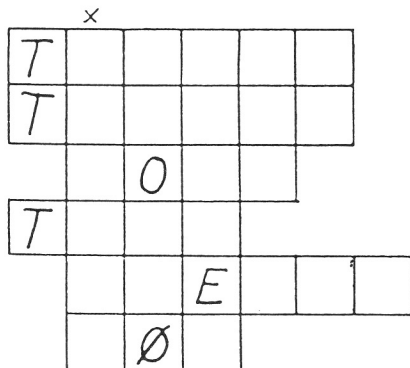
Beholderen/idéen

Pynteband/møbel

Sjøplante/verktøy

Søvnige/krangle

Klær/strekk!

Dersom du har løst oppgaven rett, vil det i den loddrette rekken under X komme fram et ord med flere betydninger. Hvilket ord er det? Nevn de ulike betydningene.

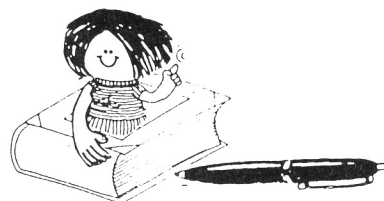
C. Lydhermingsord (på latin: onomatopoetikon)

1. Skriv ord som hermer
a) dyrellyder, b) naturlyder, c) menneskelyder, d) måltidlyder
2. Skriv minst fem lydhermingsord som brukes i tegneserier.

D. Akronymer (initialord)

Skriv disse akronymene fullt ut:

- a) SAS, b) Be-Ne-Lux (land), c) NAF, d) Kripos
e) A-B-C (land), f) VIF Fotball

Vårdikt

Vår!
Snøen smelter
Alle fuglene synger
Vekk med alt vintertøy
Vår!

Ole Jørgen

Natur

En sol
En blomst
Et tre
En fugl...
...og ei gravemaskin.

Paal

Fjell

Lange vidder
høye tinder
dype daler
fiskerike vann
finnes dette i morgen?

Frank

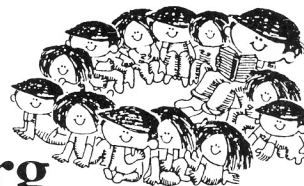
Vårdikt

Våren, våren, våren den
er her
med spirende blomster
og knopper på trær.
Solen kommer kanskje
hjem
og myggen kryper frem.

Hege

Hva er et dikt?

Et dikt er en tekst med ujevn høyremarg

Hva er et dikt? Det vanligste svaret en får når en stiller dette spørsmålet til skole-elever, er: Et dikt er noe som rimer.

I dette svaret er det vanligvis innbygget at med rim menes enderim. (Enderim er den allminneligste typen i nyere diktning – og fins i minst 6 forskjellige varianter. Se Torvik: Innføring i litteratur analyse – s. 75–76 – U-forlaget 1973.)

«Å forklare hva et dikt er, er et av lyrikk-teorienenes enkleste og likevel vanskeligste spørsmål,» sier Ivar Havnevik i forordet til Skoleradioheftet NORSK LYRIKK (1976). Etter å ha drøftet spørsmålet, konkluderer han med at det kanskje finnes bare ett kriterium på hva et dikt er, nemlig «bruken av verselinjen som stilistisk fenomen.»

En mer populær forklaring på hva et dikt er: Et dikt er en tekst med ujevn høyremarg.

Når det arbeides med diktskriving i skolen, må det særlig i startfasen settes meget rommelige grenser for det som skal få betegnelsen dikt. Dersom eleven selv mener at det han har skrevet er et dikt, må dette respekteres og godtas.

Å opparbeide skriveglede og ordbevissthet bør være det primære målet for diktskrivingen i grunnskolen. Det teoretiske stoffet omkring dikt og dikting må komme i annen rekke.

En må derfor være forsiktig med teoretisering omkring emnet HVA ER ET DIKT. Elevene må i stedet få arbeide med dikt i så varierte former som mulig – slik at de selv kan oppleve det spesielle som denne uttrykksformen står for.

Forskjell på poesi og prosa

For å tydeliggjøre forskjellen mellom poesi og prosa, kan det være nyttig å sammenligne en sakprosaetekst og et dikt som behandler samme emne. En kort leksikonartikkel om solsikken kan f.eks. settes ved siden av SOLSIKKEDIKTET av Harald Sverdrup.

La elevene sammenligne de to tekstene og finne ulikheter i oppsett, språk og innhold. Her er noen av punktene som vanligvis da nevnes som typisk poesi:

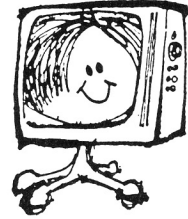
- korte tekstlinjer
- annet ordvalg enn i prosaen
- mer «eventyrlig» innhold i poesien
- poesien er mer personlig («jeg» brukes ofte)
- ser på livet på en «nærmere» måte enn i prosaen
- spesielle bilder og sammenligninger i poesien
- rytme og/eller rim i poesien
- poesien krever langsom lesing – og pauser.

Poesi er punkt – prosa er linje

Ord blir dikt

Forslag til arbeidsprogram med diktskriving

Den amerikanske forfatteren W. Saroyan forteller i et skuespill om en mann som skriver dikt. Et dikt var slik: BLOMST. Her er et annet dikt han skrev: TRE. En dag skrev han et litt lengre dikt: MIN BROR.

Dette høres kanskje rart. Men et enkelt ord kan faktisk være svært innholdsrikt for oss. Hvis vi tenker etter, oppdager vi at et eneste ord er nok til å gi oss en hel forestilling eller en stemning. Mange føler også lukt og smak når de leser eller hører ord.

Vi kan enkelt si det slik:

- Ett ord kan være nok til at vi «ser» et bilde på «TV-skjermen» inne i hodet vårt. Bildet er til og med i farger!
- To ord kan være nok til at vi «ser» en hel fortelling eller et dikt på vår indre TV-skjerm.

Oppgave 1:

«Smak» grundig på ett av disse ordene, og skriv med noen få ord det du «ser» (i farger), eller det du lukter eller smaker.

blomstereng	spindelvev
fruktbutikk	jernbanetog
kennel	skole
badestrand	frokost
venterom	urmakerbutikk

Oppgave 2:

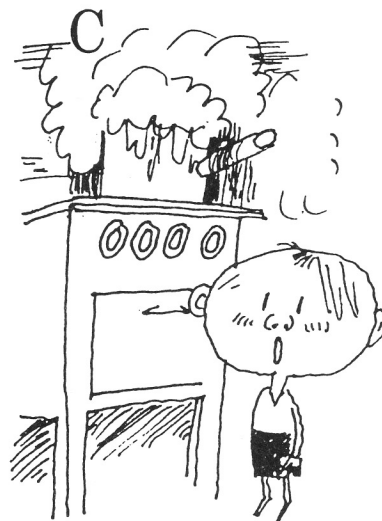
Her er fire dikt på to ord:

1	2	3	4
måne	måne	måne	måne
ulvehyl	stjerner	par	skogstjern

Hva slags dikt mener du dette er? Kan noen av dem være f.eks. kjærlighetsdikt eller uhyggedikt?

- Foreslå overskrifter på de fire diktene.
- Dikt selv videre på de fire diktene ved å tilføye tre-fire ord i hvert dikt.
- Fortell klassen med noen få ord hva de «nye» diktene handler om.
- Skriv selv noen orddikt etter samme mønster som vist her.
- Lag klassens orddiktsamling og/eller klassens «orddiktvegg». Husk: Tegninger og farger frisker alltid opp.

Svenske smil 2

1 Lilla Anne har fått i uppdrag av sin mamma att passa mjölken som står på värmning på spisen. Efter en stund ropar Anne:
- Mamma, nu är mjölken större än kastrullen!

2 En polis har haffat en man som är misstänkt för ett inbrott. Det blåste hårt och mannens mössa blåste av.
- Släpp mej ett ögonblick så jag får hämta mössan, begärde den gripne.
- Nä du, sa polisen, då smiter du bara. Stå kvar här i stället så ska jag hämta mössan.

3 Lille Hans kommer in i handelsboden och räcker fra en liten pyts:
- Jag ska be att få för en krona sirap, tack.
Handlaren fyller på och säger:
- Var så god, och var har du kronan då?
- Den ligger i pytsen.

4 Grannen till den nyinflyttade skotten:
- Men varför sätter du upp tapeterna med häftstift?
Skotten:
- Jag ska väl för tusan inte bo här hela livet heller.

5 En sjöman stöter ihop med en gammal kompis. Denne beundrar sjömannens tatueringar och frågar nyfiket:
- Går dom bort när du tvättar dej?
- Det vet jag inte.

6 Kunden vid korvkiosken:
- Vad kostar senapen?
- Den är gratis.
- Bra, får jag ett kilo.

«Svenske smil 1» stod i Norsknytt 3 – 1997

Svenske smil 2 – oppgaver til vitsearket

1. HVOR HØRER TEKSTENE HJEMME?

Tekstene på vitsearket er kommet under feil tegning. Finn ut hvor tekstene skal høre hjemme.

Svar slik: Tekst 1 hører til tegning ____ osv.

2. ORDJAKT 1

Her er noen svenske ord fra tekstene. Hva heter de tilsvarende ordene på norsk? Pass på at du skriver ordene riktig. (De svenske og de norske ordene er ganske like.)

a) ögonblick	d) kastrullen
b) senapen	e) misstänkt
c) polisen	f) inbrott

3. ORDJAKT 2

Ved å se på sammenhengen i teksten og studere tegningene kan du sikkert oversette disse svenske ordene til norsk. (Alle de svenske ordene her er ulike de norske ordene.)

a) spisen	d) häftstift	g) smiter (verb)
b) mössa	e) korvkiosk	h) pyts
c) tvättar (verb)	f) frågar (verb)	i) haffat (verb)

4. FORKLAR NÆRMERE (Svar på norsk)

- a) Hva var mannen i tekst 2 mistenkt for?
- b) Hva mente lille Anne i tekst 1 egentlig med det hun sa? Forklar.
- c) Hvorfor er en skotte brukt som medvirkende i tekst 4, tror du?
- d) På tegningen ser du flere yrkespersoner.
Skriv ned minst tre yrkestitler fra tegningene.

5. OVERSETT

Oversett minst to av tekstene til norsk.

6. HØRESPILL

Spill noen av tekstene inn på bånd - som hørespill på svensk. Presenter deretter hørespillene for andre grupper eller klasser.
«NORSK-NYTT» 2-99

Nyttig å forstå fremmedord

Du distraherer meg når jeg skal konsentrere meg, og det irriterer meg kolossalt, ropte Anne.

Finn de fire fremmedordene Anne bruker i sitatet ovenfor. Forklar hva fremmedordene betyr.

1. 3.
2. 4.

Fremmedordene er kommet inn i språket vårt fra andre land; mange stammer fra gresk og latin.

Du møter fremmedord overalt

Fremmedordene er så vanlige i språket vårt at vi ofte ikke tenker over at det er fremmedord vi bruker. Det er viktig at du forstår de vanligste fremmedordene. Det gjør det lettere og mer interessant å følge med i radio, fjernsyn og aviser.

«Paraply-ord»

Når du lærer fremmedspråk, oppdager du fort at det er nyttig å kunne fremmedord. Fremmedordene går igjen i mange språk. Møte med slike «paraply-ord» (ord som går igjen i mange språk), gjør språkstudier mer interessante og spennende.

1. Fremmedord fra mange emneområder

Ordsamlingen i rammen nedenfor inneholder fem fremmedord fra hvert av disse emneområdene:

Mat	Kirke	Bøkenes verden	Reiseliv	Skole	Sykdom

Skriv ordene i alfabetisk rekkefølge i de rette rubrikkene

Ordsamling

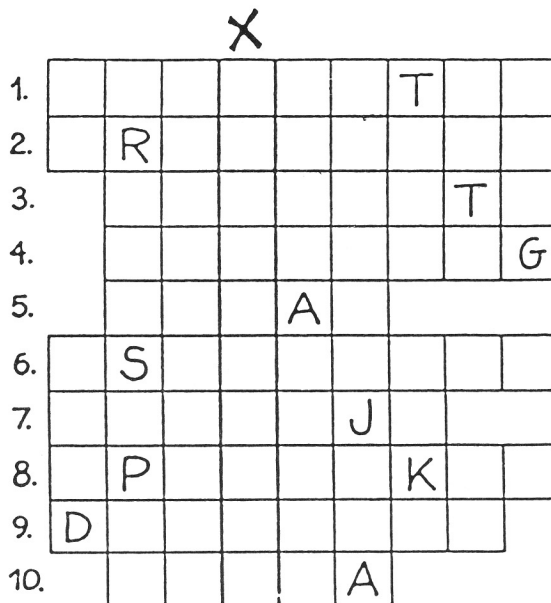
astma, pizza, koteletter, kompott, botanikk, guide, roman, teolog, lektor, konduktør, poesi, kapell, bronkitt, sandwich, eksamen, kateket, kusma, sakristi, grammatikk, novelle, globetrotter, difteri, valuta, fabel, sakrament, adjunkt, grateng, pass, virus, prosa

2. Ruteord – emne: fremmedord

Finn synonymer for ordene nedenfor. Synonymene skal være fremmedord. De skal passe inn i rutene.

1. Boksamling
2. Person som tegner hus og planlegger byggingen
3. Motvilje
4. Stjernetyder
5. Verdenshav
6. Romfarer
7. Reisegods
8. Bråk, uro, støy
9. Opptrer for første gang (f.eks. som skuespiller)
10. Butikk, forretning

Dersom du har løst ruteordet rett, vil du i den loddrette rekken under tegnet X få et ord på ti bokstaver. Dette ordet har noe med bøker og forfattere å gjøre.

3. Finn fremmedordene

Hver av setningene nedenfor har tilknytning til et av fremmedordene i rammen. Finn riktig fremmedord i hvert tilfelle, og skriv det på linjen til høyre.

anonymt, distré, optimist, konversasjon, filolog, kirurg, artist, pyroman, filatelist, komplisert, internasjonalt

Eksempel: Kari strevde lenge med matematikkoppgaven. *Komplisert*

1. Far lette etter snadda, men hadde den i munnen.
2. Per hadde et lyst syn på framtida.
3. Leserinnlegget hadde ingen underskrift.
4. Under middagen var det livlig samtale mellom gjestene.
5. Hun underviste i språk på den videregående skolen.
6. Glansnummeret hans var et livsfarlig sprang under sirkuskuppelen.
7. Politiet hadde mistanke om at brannen i Storgata var påsatt.
8. Lise hadde en stor og fin frimerkesamling.
9. Hun var den legen på sykehuset som opererte.
10. På idrettsstevnet deltok det ungdommer fra mange land.

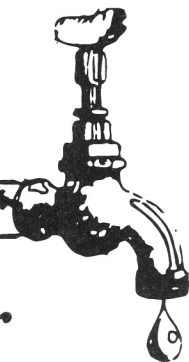

4. Finn fremmedordene

I kolonne C finner du betydningen av ordene i kolonne B. Skriv den bokstaven du mener bør stå etter hvert tall i kolonne A. Se eksemplet.

A. 1. <i>h</i>	B. 1. aktiv	C a) godta
2.	2. demokrati	b) troskyldig
3.	3. egoistisk	c) brevveksle
4.	4. naiv	d) alminnelig
5.	5. biologi	e) selvpoptatt
6.	6. korrespondere	f) ukjent
7.	7. human	g) grusom
8.	8. anonym	h) virksom
9.	9. minoritet	i) menneskelig
10.	10. radikal	j) lønn
11.	11. sadistisk	k) ytterliggående
12.	12. ordinær	l) folkestyre
13.	13. rektor	m) mindretall
14.	14. akseptere	n) skolestyrer
15.	15. emigrere	o) læren om livet
16.	16. gasje	p) utvandre

Slik gjør vi det

S små drypp fra lærer til lærer

Skriv om det – snakk om det

Når massemediene bombarderer oss med dystre meldinger og dramatiske hendinger, har vi alle behov for å bearbeide de sterke inntrykkene vi får. I slike sammenhenger er det nyttig å skrive. Påkjennningene blir ofte lettere å leve med når vi «setter ord» på dem.

Forslag til arbeidsmåte:

1. **Hvilke andre ord dukker opp i hodet ditt når du ser ordet krig?**
Bruk to minutter på å notere ei liste med enkeltord.
2. **Sett kryss ved de to orda som du synes er de viktigste på lista di.**
3. **Les opp for klassen de to orda som du har satt kryss ved.** (Læreren skriver orda på tavla.)
4. **Snakk om emnet krig med utgangspunkt i de orda som nå står på tavla.**
5. **Skriv en tekst om krig. Velg selv en høvelig sjanger. Lag ei overskrift på minst fem ord der ordet krig er med.**

Delt sorg er halv sorg. Delt glede er dobbelt glede.

Når vi setter ord på sterke opplevelser, bearbeider vi stoffet. En slik bearbeiding gjør det lettere å leve med inntrykkene. Når vi deler en sorg, halverer vi sorgen.

Lokale emner av forskjellig slag kan selvsagt også behandles på lignende måte. Glem ikke at glade hendinger også egner seg utmerket til slikt arbeid som skissert ovenfor. Å dele en glede gir dobbelt glede. Når du gir til andre, blir du rikere dess mer du gir.

Muntlig eksamen i norsk, forslag til oppgaver

Alle elevene må få spørsmål om litteratur, men faglæreren bør gi oppgaver fra ett eller flere av de andre hovedemnene i tillegg.

1 Litterær tekst

Utdrag av litterær tekst hentes fra faglærerrapporten

- eleven leser teksten høyt
- forteller om handlingen videre
- gjør rede for sjangeren, språklige og litterære virkemidler
- forteller litt om forfatteren og den perioden verket er tatt fra

Denne sekvensen bør ikke ta for lang tid. Eleven må være forberedt på å bli avbrutt.

2 I tillegg til tradisjonelle spørsmål til innhold, kan en også stille elevene spørsmål av typen:

- Hva tror du ville ha skjedd dersom hovedpersonen hadde handlet annerledes?
- Hva ville du ha gjort i hans/hennes sted?
- Hvilket råd ville du ha gitt en person i en tekst?
- Hvordan tror du det gikk videre?
- Hva skjer med teksten dersom du fjerner alle adjektivene?
- Hva skjer med teksten dersom du bytter tid, f.eks. fra preterium til presens?
- Hva heter det på din dialekt?
- Hvordan går du fram når du arbeider med en tekst?
- Hva har du lært av arbeidet med denne teksten?

3 Språkhistorie

- Hva er spesielt for denne perioden, språklig, sosialt og kulturelt?
- Hva er det i teksten som forteller deg noe om når den ble skrevet?
- Hvordan kan du se at teksten er nynorsk/på dialekt?
- Ordvalg, formelt/uformelt språk, slang, fagspråk osv.
- Setningsbygning, lange/korte perioder, ufullstendige setn. osv.
- Dialektkunnskap.

4 Kristisk lesning/vurdering

Med utgangspunkt i en kort, ukjent tekst, (det kan være en reklametekst, et leserbrev, en leder, en reportasje o.l.) skal eleven kunne si noe om

- sjanger
- sender - mottaker
- budskap - hensikt
- subjektiv/objektiv fremstilling
- språkbruken, f.eks. plussord/minusord

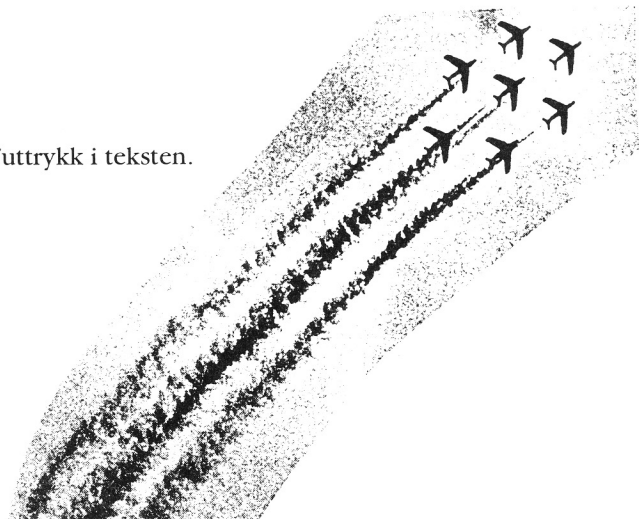
Eleven må begrunne sitt standpunkt ved å vise til ord/uttrykk i teksten.

5 Prosjektarbeid eller annet gruppearbeid

- Eleven kan fortelle om:
 - Hovedtema
 - Arbeidsmåter som ble benyttet
 - Det stoffet han/hun var ansvarlig for
- Eleven kan vurdere:
 - Planlegging av arbeidet
 - Organiseringen
 - Egen innsats
 - Fremføring, redegjøring for andre
 - Læringseffekt

6 Særoppgave

- Eleven kan fortelle om valg av tema for evt. særoppgave og om den fremgangsmåten som ble benyttet.

«Forprøve»

Det er høstet gode erfaringer med å la elevene gjennomgå en «forprøve» før de kommer inn i eksamensrommet til faglærer og sensor. I praksis går dette ut på at eleven plasseres i eget rom og får arbeide med noen tilrettelagte oppgaver før hovedeksamen. Arbeidstiden kan være ca. 20 minutter.

Eksempler på slike oppgaver kan være å trekke hovedinnholdet ut fra en tekst, studietekniske oppgaver, samle argumenter for/mot ei aktuell sak o.l. Eleven gjør greie for arbeidet når hun/han møter ved «eksamensbordet».

Lag først et tankekart

Når du skal samle og ordne momenter til et skriftlig arbeid, er det nyttig å sette opp et tankekart. Du ser et eksempel på et tankekart nedenfor. Jon skal skrive en tekst som har overskrifta "HUNDEN MIN". Denne overskrifta setter han midt på et stort ark. Rundt denne overskrifta plasserer han hovedmomentene i teksten. Deretter knytter han undermomenter til hvert hovedmoment. Når han har plassert de momentene som han synes det er naturlig å ha med i teksten, vurderer han hvilken sjanger han vil bruke. Med utgangspunkt i tankekartet skriver han så teksten.

Et tankekart hjelper deg til å få teksten du skal skrive ryddig og oversiktlig. Tankekartet gjør det lett for deg å sette avsnitt og undertitler. Et tankekart egner seg best når du arbeider med brukssjangrene. Flere elever kan gjerne samarbeide om å utarbeide tankekart. Bruk av farger gjør tankekartet enda mer oversiktlig.

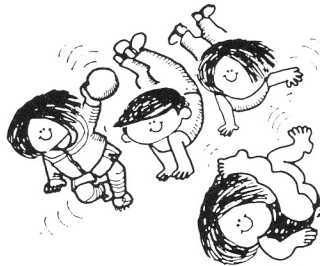

Tankekart (mindmap)

Homonymer – ord med smil

Homonymer er ord som staves og uttales likt, men har ulik betydning. Ordet krone kan f.eks. bety både en mynt og hodepynt – alt etter den sammenhengen det står i. I kryssordet vil det stå: Mynt/hodepyrd. Løsningen (nøkkelordet) blir her krone.

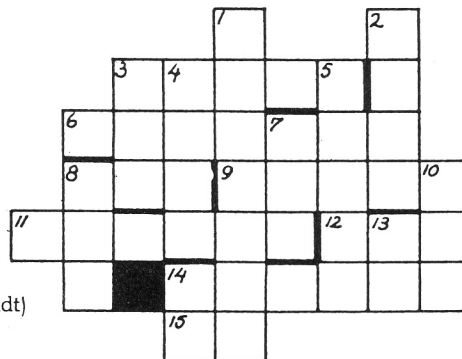
Kryss 1

Vannrett:

3. Trangt/eksploberte
6. Hatten/brødstykket
8. Kostbar/firfoting
9. Male/gå (om tida)
11. Dekke for ansiktet/del av strikketøy (flertall)
12. Vrimle/stolt, overlegen
14. Svømmefuglene/bakdelene
15. Månefase

Loddrett:

1. Festene/lærkulene
2. Juling/sparekasse
3. Blyg/unngå
4. Eng/orm
5. Legge tak/sjarm
7. Mann/beholder
8. Basseng/brikkespill
10. Tre vokaler
13. Forkortelse for nummer (omvendt)
14. Artikkel

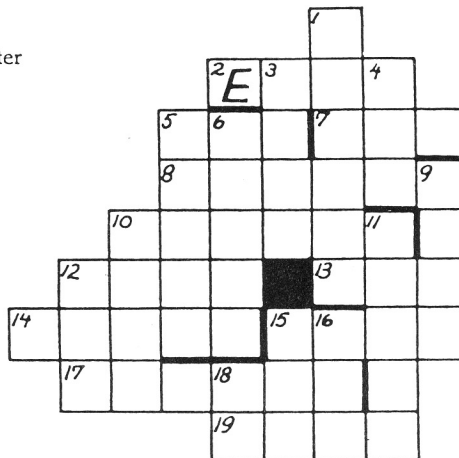
Kryss 2

Vannrett:

2. Jentenavn/ekte, fornem
5. Stor isflate/brette ut, spre
7. Bergtopp
8. Vakker/er utett
10. Krøllen/sangen
12. Husdyr/nikk
13. Skogsdyr/skjær/seileruttrykk
14. Steikeplate/si takk
15. Stort rovdyr
17. Er på tur/stiller opp (f.eks. en stige)
9. Pengeseddel/er taus

Loddrett:

1. Hagesenger/sitteredskaper/retter ut (f.eks. en spiker)
3. Golv til sjøs/på bilhjulet
4. Hodeplagg/flamme
5. Stort hus/skrivepapir
6. Nå fram/geledd, linje
9. Hageredskap/ta ned (f.eks. en bygning)
10. Ta bort ugras/liten dør
11. Hender/på bjørka
12. Naken/på grana
15. Ekkel/kjøreretning til sjøs
16. Mynt/legemsdel
18. Alfabetnaboer

Smilende homonymer

«Alders hjemmet ble plassert ved fjorden slik at de eldre skulle få ro.»

Dette kan oppfattes som en vits fordi ordet *ro* har dobbelt betydning.

1. Finn det ordet som har dobbelt betydning i hver av vitsene til høyre.
2. Foreslå et entydig ord eller uttrykk som kan erstatte det flertydige ordet i hver vits.
3. Gå på jakt etter vitser som inneholder flertydige ord. La klassekameratene finne det flertydige ordet.

Kaffe

Læreren: Nevn et dyr, Terje.

Terje: Kaffen.

Læreren: Kaffe er da ikke noe dyr.

Terje: Jo, far sier at nå har kaffen blitt dyr.

I elva

Mo oppdaget en mann som lå og kavet ute i elva.

– Hva driver du med? ropte Mo.

– Med strømmen! svarte mannen.

Interesser

En innsatt ble spurt om sin største interesse.

– Jo, sa han. – Politiet har alltid fengslet meg.

Få orden på orda – finn feil

I fem av de 15 ordene nedenfor er det en feil. Finn disse fem ordene, rett feilene og skriv ordene i alfabetisk rekkefølge på linjene nedenfor.

alltid, hardhent, farvel, etasje, grammofon, blandt, elleve, forresten, dessverre, vannfør, passasjer, nettopp, ordntlig, sjåfør, insekt.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Ta førstebokstaven i hvert av ordene i den rekkefølgen du har skrevet dem her.

Du får da ordet _____ som er synonymt med ordene krav, ønske.

Ord som hører sammen

Ordene nedenfor hører hjemme i seks forskjellige emneområder.
1. Plukk ut de ordene som hører sammen, og sett dem opp i seks grupper. Hver gruppe skal inneholde fem ord.
2. Lag til slutt en overskrift over hver av de seks ordgruppene.

- tomat influensa korporal migrene piano
- trombone vibrafon paprika matematikk admiral
- general fotball kontrabass brokkoli racket
- biologi agurk bronkitt klarinett geografi
- stafettpinne zoologi diskos hoppski astma
- reddik major loytnant kjemi kusma

Skriv overskriftene i disse rubrikkene

1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

Finn skrivefeil

NYNORSK

I ramma nederst står det 16 ord. Ti av dei er skrivne feil. Finn orda med feil i, rett feila og skriv orda i alfabetisk rekkefølge.

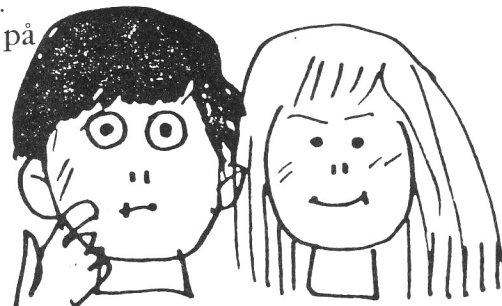
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10

bikkje, foretning, abselutt, innspurt, trafikk, netopp, mannskap, innsekt, gramofon, skjorte, kansje, desutan, risikere, polti, interessant, original

I historiene under er periodene kommet i feil rekkefølge. Skriv historiene med tydelig og vakker skrift, slik at det blir skikkelig sammenheng i dem.

1.

«Nei tall, det fins ikke småfugler der jeg bor,» svarte dama.
En mann som hette Oskar, stod på torget og solgte jule-nek.
«Det gjør ingenting,» sa Oskar, «for det fins heller ikke korn på dette neket.»
«Kjøp dette flotte neket!» ropte Oskar til ei dame som gikk forbi.

2.

«Forsøk mine varer, og De kommer hit igjen!»
«For å levere varene tilbake.»
En morgen fant han denne tilføyelsen på plakaten:
En kjøpmann satte opp en plakat med disse ordene på butikk-døra:

Kodegåte

Hva ble Jakcob da han miste Lea?

Bytt ut hver bokstav i ordene nedenfor med bokstaven som kommer i alfabetet, så finner du svaret.

Svar: IBO CMF MFBMBVT =

I tekstane tedanfor har setningane blitt stokka om. Skriv setningane i rett rekkjefølge og svar på spørsmåla til tekst A.

Tekst A

Nynorsk

- * Den eine guten seier til mannen bak disken:
- * "Akkurat no ser eg at han køyrer over tre motorsyklar."
- * Inn på vegkroa kom tre bråkjekke motorsykelgutar.
- * Dei gjekk fram til bordet der sjåføren sat, velta kaffekoppen hans og kasta smørbrødet hans i golvet.
- * "Har du sett ei sånn pyse, han tør ikkje forsvara seg eingong!"
- * Sjåføren berre såg på gutane og gjekk fort ut av vegkroa.
- * På ei vegkro sat ein trailersjåfør og fekk seg mat.
- * "Han er visst ikkje serleg flink til å køyre heller," sa mannen bak disken mens han stirde ut gjennom vindaug.

- 1 Foreslå ei overskrift på denne teksten.
- 2 Sei meininga di om det som hende i denne teksten.
- 3 Kva skjedde etterpå, trur du? Skriv om det?

Tekst B

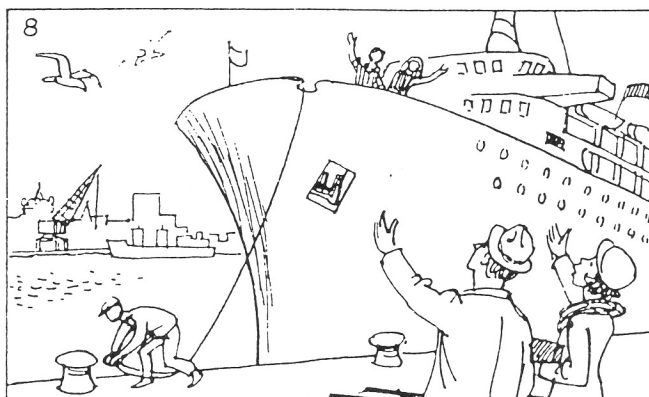
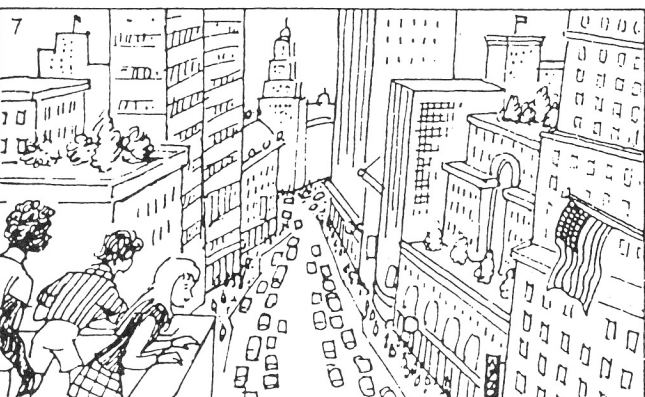
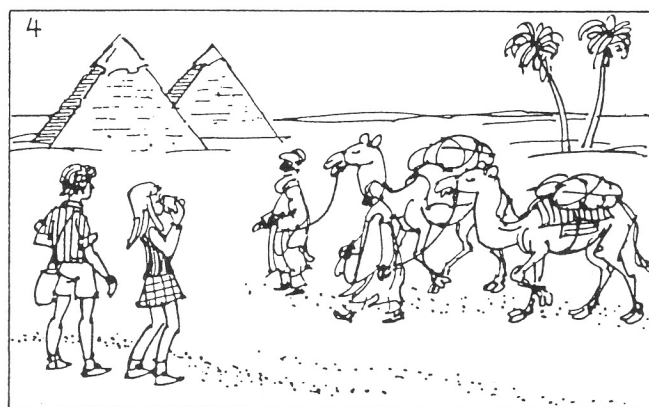
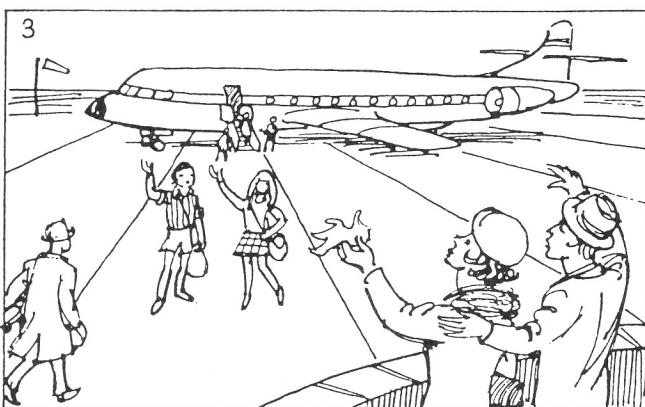
"Eg kan ikkje sjå nokon ku heller eg," sa Petter.
"Kva er det du maler, Camilla?"
"Nei, du har rett i det," nikka Camilla, "kua har nemleg eti opp graset."
Camilla sat under eit tre og mala.
"Nei, kua gjekk da grasét var eti opp," sa Camilla.
Petter kom, han stilte seg opp og såg lenge på maleriet.
"Eg kan ikkje sjå noe gras på bilde."
"Eg maler ei ku som et gras."

Skriv et reisebrev

Tenk deg at du er jente eller gutt på bildene nedenfor.

Skriv et reisebrev til lokalavisa og fortell om noe av det du opplevde på turen.

Få med syns-, hørsels- og smaksinntrykk. Likeens må du flette inn hva du følte og tenkte når du møtte fremmede forhold. Litterære verkemidler som sammenligninger og kontraster høver.

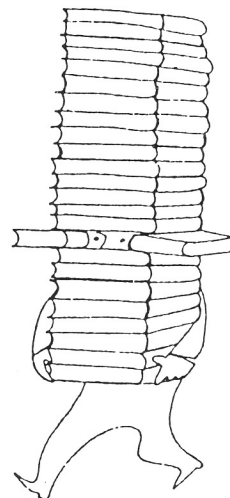

Vi arbeider med skjønnlitteratur

Presentasjon av ei bok

Når klassen arbeider med ei eller flere bøker, bør varierte måter for å la andre få del i leseropplevelsene tas i bruk. Nedenfor står en rekke forslag:

- a) Bokmelding
- b) Lese utdrag
- c) Fortelle for hverandre
- d) Lage sammendrag
- e) Presentere boka for en annen klasse
- f) Dramatisering
- g) Personskildring
- h) Intervju med dem som har lest boka
- i) Diskusjon
- j) Forfatterportrett
- k) Arbeide videre med temaet
- l) Dikt
- m) Tegning
- n) Utstilling og annen PR på skolebiblioteket

Hvilken dikter/litterær person er jeg?

Spørrekonkurranser om litterære emner kan arrangeres i klassen. En form kan være at en elev *er* en kjent dikter eller en person fra et litterært verk. Han gir noen opplysninger om «seg selv» og spør: «Hvem er jeg?» Den eleven eller det laget som finner fram til rett svar på grunnlag av færrest opplysninger, høster flest poeng.

Elevene lager oppgaver selv

Elevene må oppmuntres til selv å lage oppgaver. Dette i samsvar med L97.

I den forbindelse bør læreren gi elevene litt instruksjon i oppgaveutarbeiding:

- Unngå spørsmål som kan besvares med bare ja eller nei.
- Still spørsmål som tvinger de som skal svare, til å fordype seg i innholdet
Til det formålet er spørsmål av «hvordan, hvorfor og hva slags-typen» mer egnet enn «hvem-hva-hvor-spørsmålene».
- Glem ikke illustrasjoner og ordforklaringer når spørsmålene skal lages.

Når elevene skal stille spørsmålene til sine medelever, er *spørsmålsstafett* en brukbar arbeidsform. Eksempel:

Eva starter spørsmålsstafetten med å stille et spørsmål til klassen. Elevene som kan svare, rekker opp hånden. Eva ber Ola svare. Dersom Olas svar er rett, stiller han neste spørsmål til klassen. Dersom Ola svarer galt, må Eva spørre en annen. Læreren må påse at flest mulig av elevene i klassen får delta.

Den enkleste litteraturstudieoppgaven

Les teksten grundig. Velg deretter ut og skriv ned den setningen som du synes dekker innholdet best. Denne setningen skal du lese opp for klassen.

Alle i klassen skal lese «sin» setning høyt og tydelig. Etterpå diskuteres setningsvalgene. Med denne enkle arbeidsmåten får alle elevene fordype seg i teksten ut fra sine egne forutsetninger.

Norskkryss 2 – 1999

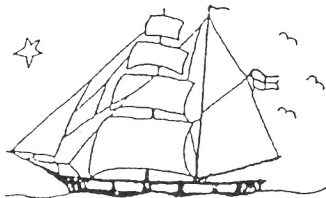
Nynorsk

Hovudemne: Synonym, framandord m.m.

Vassrett

- 1 Møblane
- 9 Synonym til målvakta
- 10 Synonym til okse
- 11 Synonym til karar
- 12 Synonym til læresetning
- 15 Synonym til type, sort
- 16 Blomsterlaus plante
- 17 Hurtig løp (om hestar)
- 18 Synonym for båt
- 20 Personleg pronomen (omvendt)
- 21 Den vesle senga
- 22 To like konsonantar
- 23 Synonym til motta, arve
- 24 Synonym til elev
- 27 Framfor hokjønn
- 28 Synonym til mora seg, flirte
- 29 Solgud/morene
- 30 To vokalar
- 32 Synonym til tilstrekkeleg, fullt
- 34 Farge
- 36 Nynorskord for spise
- 37 Synonym til sørgjeleg (framandord)
- 41 Brutto - tara =
- 43 Uavgjort sjakkspel
- 44 Postsendingane
- 45 Synonym til beltet
- 48 Synonym til stille, fred
- 50 Tidsavsnittet
- 52 Antonym til full
- 53 Den bokstaven vi oftast skriv
- 54 Enorm gjenstand
- 56 Synonym til å få seg mat
- 57 Synonym til tina, bråna
- 58 Synonym til tjuveri, plyndring
- 60 Synonym til tråkk, flyging, farting
- 61 Hannfuglen

18 vassrett

Loddrett

- 1 Synonym til førarkortet
- 2 Synonym til emne
- 3 Bilmerke
- 4 Antonym til kortvarig
- 5 Gutenamn/boktittel av Bjørnstjerne Bjørnson
- 6 Som 41 vassrett
- 7 Synonym til kraft, arbeidsemne
- 8 Synonym til stoppestaden, haldeplassen
- 9 Gudshus
- 13 Eventyr
- 14 Synonym til presang (omvendt) bokmål
- 19 Eventyrbror
- 20 Synonym til glaner, kikkar
- 21 Synonym til vanskelege
- 25 Synonym til heidra
- 26 Kjentmann til sjøs
- 31 Synonym til titte, glo (omvendt)
- 33 Dyr med lang, tjukk hale og symjehud mellom tærne
- 34 Par (omvendt)
- 35 Avgangsprøve (framandord)
- 38 Synonym til freden, stilla
- 39 Synonym til fengsel
- 40 Synonym til etterlikne (framandord)
- 42 Synonym til uvissa, skepsisen
- 44 Synonym til jøklar
- 46 Synonym til ansar, bryr seg om
- 47 Som 52 vassrett (omvendt)
- 49 Hanndyr
- 51 Demning, bølgebrytar
- 55 Varmekjelde
- 59 Bokføringsuttrykk
- 62 På bilar frå Romania

9 loddrett

Norskkryss 2 – 1999

Nynorsk

Hovudemne: Synonym, framandord m.m.

Også oppgåvene nedenfor må vere rett utfylt om du skal vere med i trekninga om bokpremiar

Løysinga sender du til NORSKNYTT v/Jon Hildrum, Høknes ungdomsskole, 7801 NAMSOS innan 3. september 1999. Du deltek da i loddtrekninga om ungdomsbøker.

9 loddrett

I ramma nedanfor står namna til forfattarane som har skreve dessa verka. Sett forfattarnamna under rett tittel:

1. Gullivers reiser

2. Romeo og Julie

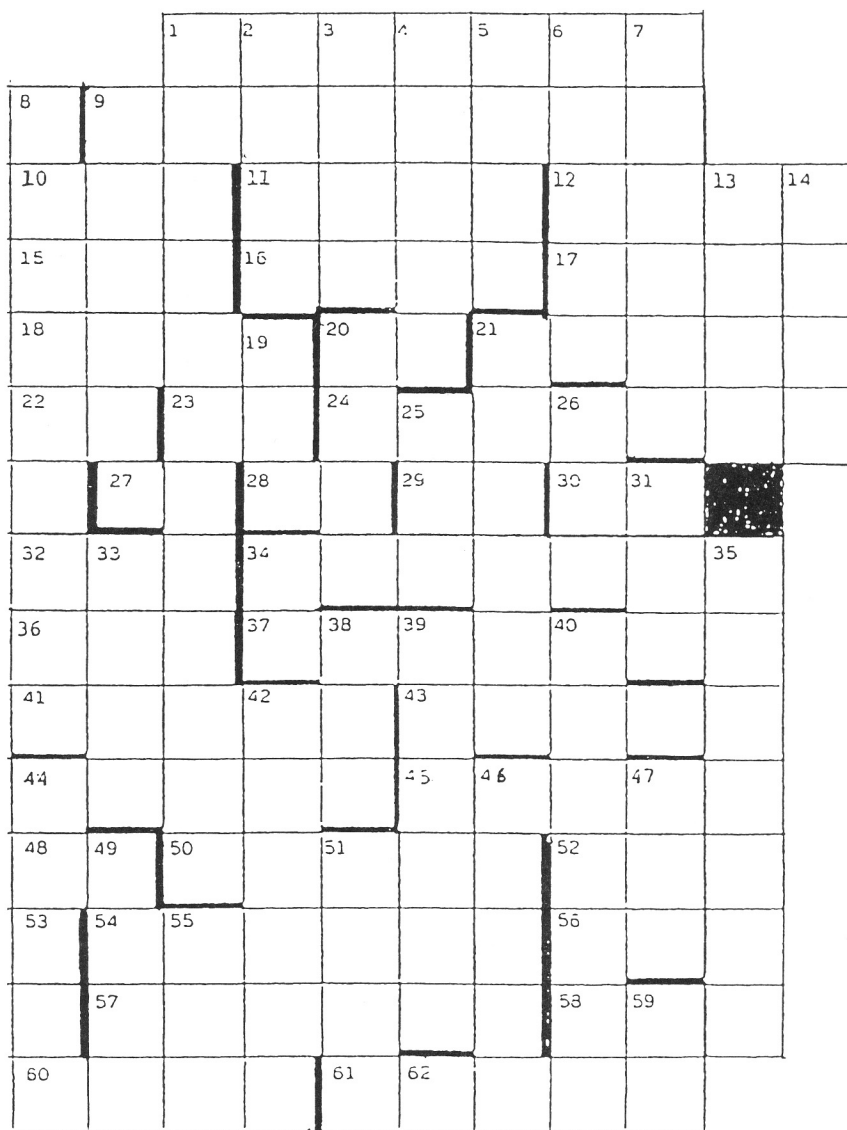
3. Prinsessen på erten

4. Robinson Crusoe

5. Brødrene Løvehjerte

6. Den store fasanjakten

Daniel Defoe,
H. C. Andersen,
Roald Dahl,
Astrid Lindgren,
Jonathan Swift,
William Shakespeare

Bruk dei store trykkbokstavane (versalane) når du løyser kryssord:
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÆØÅ

Namn:klasse skole

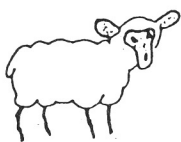
Adresse:

Kva syns du om vanskegraden på dette kryssordet? (Kryss av!)

☐ lett ☐ middels ☐ vanskeleg

19 vannrett
i kryss A

1 loddrett
i kryss A

33 vannrett i kryss A
(entall)

Kryss B

Vannrett

1. Dessert
3. Måned
6. Synonym til stokk
9. Antonym til slokke
10. Synonym til åsside
11. Synonym til føde
12. Antonym til slem
15. Himmellegermer
18. Antonym til dumme
20. Synonym til etterlikne
22. Synonym til bråk
23. Synonym til trøtt, utkjørt
25. Antonym til mørk
26. Antonym til tung
27. Del av Bibelen (fork.)

Loddrett

2. Synonym til pynt
3. Antonym til sulten
4. Liten fisk, brukes som pålegg
5. Antonym til ut
6. Antonym til tape
7. Antonym til ingen
8. Personlig pronomen
14. Synonym til svidd
16. Synonym til vemmelige, motbydelige
17. Antonym til dag
18. Synonym til stolt
19. Kjentmann til sjøs
21. Synonym til vakker
22. Dyrelåt
24. Tall (omvendt)

Kryss A

Hovedemne: Synonymer og antonymer

Vannrett:

2. Synonym til fri, uten betaling
6. Kar for levende vann-dyr
11. Slektning (omvendt)
13. Brukes i vindu
14. Fugl
16. Notabene (fork.)
17. Synonym til ubebodd, ensomt
18. Sykekost (fremmed-ord)
19. Skogsdyr
20. Egenkjær person (fremmedord)
22. På 1 loddrett
23. Alfabetnaboer
25. Synonym til vrå, snu innsiden ut
27. Målmann
28. Synonym til anfall, veer
29. Stort fiskegarn
31. Antonym til søte
32. — — — Knuts dotter (jentenavn)
33. Synonym til katt
35. Synonym til arrest-anten
37. Synonym til flott, strålende
38. Synonym til pen, skjønn
39. Synonym til drønne, smelle
40. Ha på fornemmelsen (omvendt)
41. Synonym til berg
43. Synonym til likevel
44. Synonym til regner opp, summerer

Loddrett:

2 loddrett
i kryss A

1. Synonym til får (dyr)
2. Norsk komponist (1843-1907)
3. Kan vi ha på fingeren
4. Sitte på hest (omvendt)
5. «Antonym» til sukker
6. Synonym til lokkemat
7. Tykk ledning
8. Synonym til tøve, sludre
9. Synonym til summeres (fremmedord)
10. Fugler
12. Synonym til søskenbarnet (mannlig)
15. Synonym til kursen, leia
18. Synonym til skjelve, riste
19. Sammenstyrtet byggverk (fremmedord)
21. Synonym til angrep, plyndring
24. Fugl
26. Høy offiser
27. Nøyaktig gjengivelse (fremmedord)
30. Underjordisk gang
32. Del av foten
34. «Heste-fjøs»
36. Synonym til renne, skli
39. Synonym til kasse-rolle, gryte
41. Bokstav nr. 6 og nr. 20
42. Synonym til flere, skratte

1 vannrett
i kryss B

Norskkryss 2 – 1999

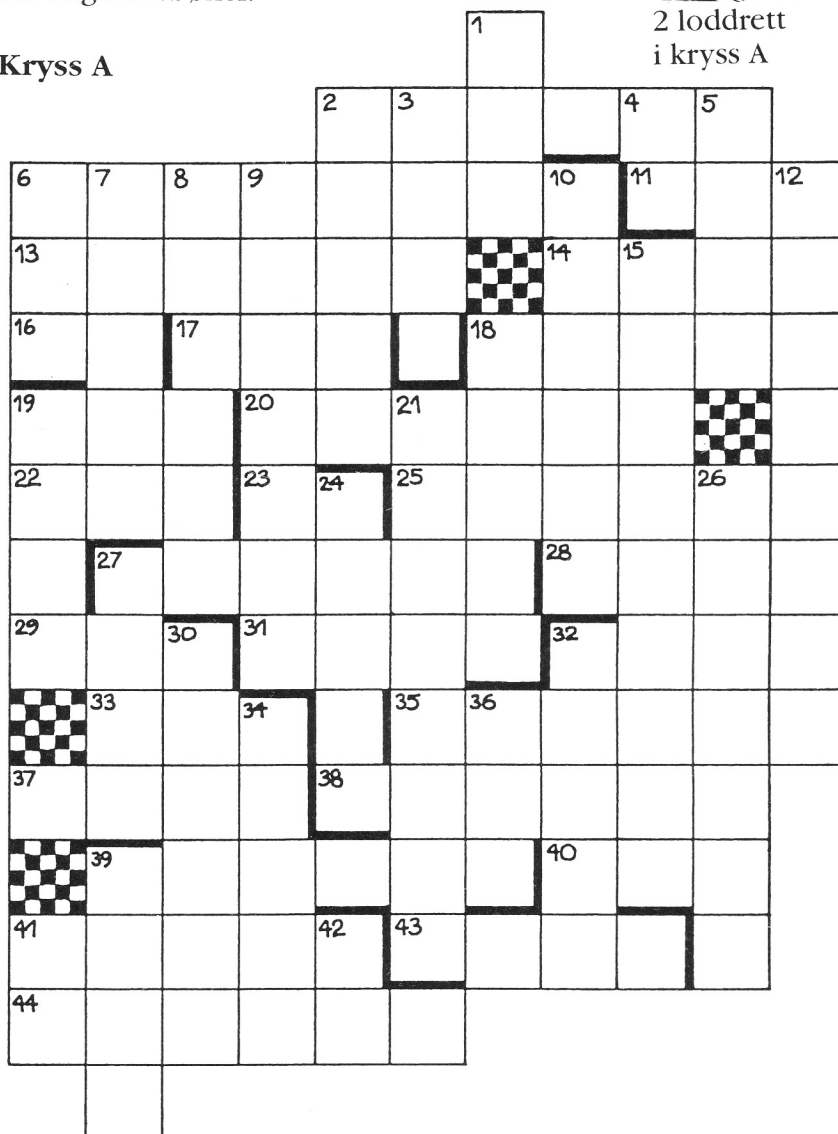
Bokmål

2 loddrett
i kryss A

Når du har løst kryssordet, sender du løsningen til
NORSKNYTT v/Jon Hildrum, Høknes ungdomsskole,
7801 NAMSOS innen 3. september 1999.
Du deltar da i loddtrekningen om ungdomsbøker.

Kryss A

I fem av de 15 ordene
nedenfor er det en feil.
Finn disse fem ordene,
rett feilene og skriv orde-
ne i alfabetisk rekkeføl-
ge på linjene nedenfor.

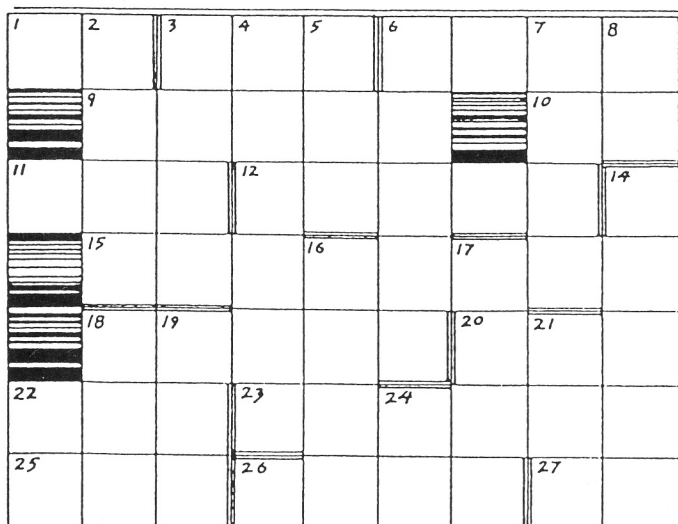
alltid, hardhent, farvel,
etasje, gramfon,
blandt, elleve, forresten,
dessverre, vannfør, pas-
sager, nettopp, ordntlig,
sjåfør, insekt.

1.
2.
3.
4.
5.

Ta første bokstaven i
hvert av ordene i den
rekkefølgen du har skre-
vet dem her.

Du får da ordet
som er synonymt med
ordene krav, ønske.

Kryss B

Navn: _____

Klasse: _____

Skole: _____

Adresse: _____

Hva mener du om vanskelighetsgraden på
oppgavene? (kryss av)

☐ lette ☐ middels ☐ vanskelige

Til eleven: Oppgavesettet består av to deler, del A og del B.
Svar på spørsmåla i del A. Skriv tydelig nummer på svara dine.
Du skal skrive en av oppgavene i del B.
Skriv nummer og overskrift på oppgaven din.

Del A

Les tekstene og svar på spørsmåla.

Tekst 1

Jacob: Velkommen hjem igjen, min latinske bror!

Montanus: Det er meg kjært å se deg, Jacob. Men hva det brorskap angår, så er det noe som var godt i gamle dager, men nu kan det ikke så passe seg mer.

Jacob: Hvi så? Est du ikke min bror?

Montanus: Det nekter jeg ikke, slyngel, at jeg jo er din bror ved fødselen. Men du må vite at du er ennu en bondedreng og jeg philosophiæ baccalaureus. Mien hør, Jacob, hvordan lever min kjæreste og min svigerfar?

Jacob: Rett vel; de var her nylig og spurte hvor snart bror kom hjem.

Montanus: Nu bror igjen! Jeg sier det ikke av hofferdighet, Jacob, men det går profecto ikke an.

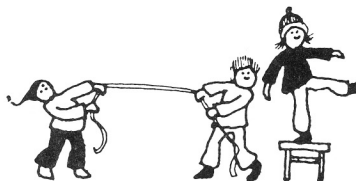
Jacob: Hva skal jeg da kalle bror?

Montanus: Du skal kalle meg monsieur Montanus. Ti så heter jeg i København.

Tekst 2

Vi ere en nasjon vi med,
vi små, en alen lange;
et fedreland vi frydes ved,
og vi vi ere mange.
Vårt hjerte vet, vårt øye ser
hvor godt og vakkert Norge er,
vår tunge kan en sang blant fler
av Norges æressange.

(Fornorsket)

Tekst 3

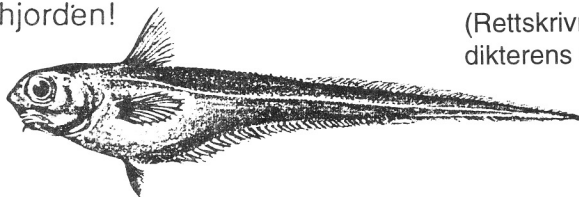
Du ska itte trø i graset.
Spede spira lyt få stå.
Mållaust liv har og e mening
du lyt sjå og tenkje på.
På Guds jord og i hass hage
er du sjøl et lite strå.

Tekst 4

Vær hilset, I Nordlands bebyggende menn,
fra verten i huset til trellende svenn,
vær hilset, I koftegrå bønder!
Ja, alle som virker fra fjære til fjell,
som lever av fisken han tørker på hjell,
av torsken han salter i tønner.
Vær hilset, I prester, som seiler og ror,
og sant og oppriktig prediker Guds ord
og verner lik hyrder om hjorden!

(Fornorsket)

Tekst 5

Ja, vi elsker dette landet,
som det stiger frem,
furet, vejrbit over vandet,
med de tusen hjem, –
elsker, elsker det, og tænker
på vor far og mor
og den saganat, som sænker
drømme på vor jord.

(Rettskrivningen her er
dikterens egen.)

Tekst 6

- Seksåringer bruker datamaskin mer effektivt enn voksne, og jeg mener de bør utstyres med bærbar PC fra første dag på skolen, sier Jon Bing.

- Ser du ingen faremomenter ved å utstyre så unge elever med slikt utstyr?

- Nei, jeg kan ikke se at det er noen forskjell på dette og penn og papir. Hvorfor skulle ikke elevene få tilgang til slikt utstyr? Jeg kan ikke finne

andre argumenter enn prisen, sier Bing.

Han mener at skolens oppgave i fremtiden ikke vil være å gi opplæring i bruk av utstyret.

- Dette kan jo snart alle elever hjemmefra. Det vil mer bli skolens oppgave å vise vei og gi innsikt og forståelse for teknologien og hvordan den kan brukes.

(Utdrag av avistekst)
Jon Bing er professor.

Tekst 7

Eld han tarv
som inn er komen
og om kne kulsar;
til mat og klede
den mann har trong
som har i fjell fari.

(Oversatt fra norrønt mål)

Oppgaver

- a Hvilke sjangrer er tekstene 1, 4, 6 og 7?
b Nevn noen typiske sjangertrekk for hver av disse tekstene.
- De fem første tekstene er skrevet av meget kjente forfattere. Skriv navnene på forfatterne, og skriv samtidig hvilken tekst hver forfatter har skrevet.
- Skriv de sju tekstene i kronologisk (tidsriktig) rekkefølge. Lag en skjemaoppstilling når du svarer på denne oppgaven.
- I en av tekstene fins det noen typiske dialektord. Skriv ned disse orda, og skriv også bokmålsorda for orda.
- Skriv første vers av fedrelandssangen om til dagens bokmål.
- Hva er likheten i innhold i tekstene 2 og 5. Forklar.
- Tekst 6 er en faglitterær tekst. Hvilket samlenavn kan vi sette på resten av tekstene?
- Skriv ned de litterære virkemidlene som du finner i tekst 4.
- Tekst 5 inneholder ord fra mange ordklasser. Nevn de ordklassene som er representert i teksten. Skriv ordet bak hvert ordklassenavn.
- a Form ei overskrift som passer til innholdet i tekst 6.
b Hva er ditt syn på emnet som tas opp i tekst 6? Begrunn svaret ditt.
- Skriv noen faktaopplysninger (ca. 10) om en av forfatterne som det er bilde av nederst på siden.

Husk: God orden, tydelig skrift og oversiktlig, ryddig oppsett drar helhetsinntrykket av besvarelsen oppover.

Petter Dass

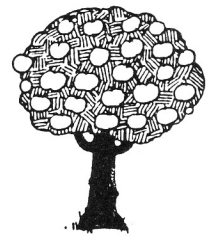
Ludvig Holberg

Henrik Wergeland
1808–1845

Del B

Skriv **en** av oppgavene i del B.

1 Eventyr fra vår tid

Mange forfattere har brukt sjangeren eventyr når de vil sette søkelyset på forhold i vår tid. Skriv et eventyr om noe du er opptatt av.

Overskrift: Lag overskrift selv.

2 Dyr i hovedrollen

Folk flest er opptatt av dyr. Skriv en tekst der ett eller flere dyr spiller en sentral rolle. Velg selv hva slag dyr du vil skrive om. Finn en sjanger som passer til det stoffet som du vil presentere.

Overskrift: Lag ei overskrift der betegnelsen på dyreslaget er med.

3 Annerledes

Det fins noen mennesker som på forskjellig vis skiller seg ut fra den store hop. Det kan være i positiv eller negativ lei. Skriv om en person som er annerledes enn de fleste andre. Velg selv sjanger.

Overskrift: Lag overskrift selv.

4 Framtida

Vi nærmer oss tusenårsskiftet. Mange kommer med spådommer og tanker om framtida. Hvordan ser du på framtida når det gjelder din person og ditt nærmiljø? Skriv en artikkel om det. Flett gjerne inn et dikt i teksten din.

Overskrift: Lag ei overskrift der ordet framtid er med.

5 Dette er jeg sterkt opptatt av

Skriv et leserinnlegg til lokalavisa om ei sak som du er spesielt opptatt av. Argumenter for saka på en slik måte at også andre får interesse for saka.

Overskrift: Lag ei fengende overskrift selv.

6 Forelsket

Skriv ei fortelling, et kåseri eller et essay om å være forelsket.

Kanskje kan diktet nedenfor gi deg noen ideer om hva du kan skrive om.

Overskrift: Forelsket.

Forelsket

av Anita Nergård

I kveld
gråt jeg meg i søvn
igjen.

Du ser ikke på meg,
bryr deg ikke om meg.

Vet vel ikke engang
hva jeg heter.

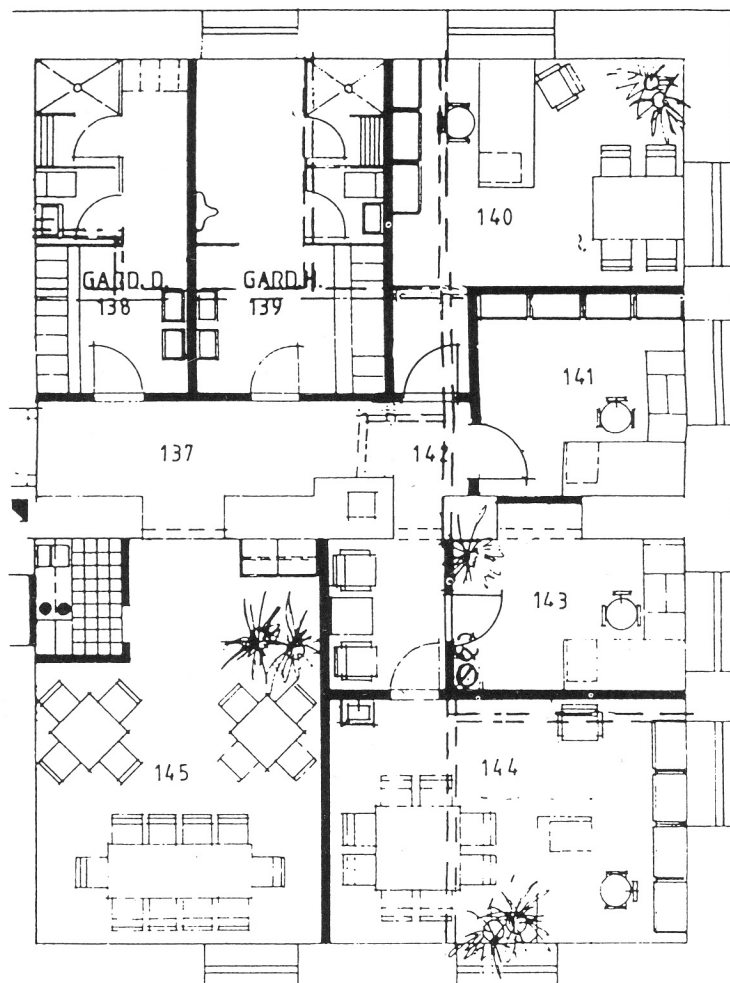
Hvorfor skal det være sånn?
Hvor mye enklere
det hadde vært
om man ble forelsket
samtidig.

7 Ungdomshus

Forestill deg dette:

Ungdomssekretæren i kommunen din har laget en skisse til romplan for et ungdomshus. På tegningen er det bare små rom for diverse hobbyaktiviteter. Sekretæren mener at det lett blir uro og ødeleggelser hvis det blir annerledes.

Du sitter i styret i ungdomsklubben. Dere har fått saken til uttalelse. Styret i klubben mener at det også må være et stort rom til fest, diskotek og andre aktiviteter der flere kan være sammen.

Du skal skrive brevet til ungdomssekretæren. Forklar så overbevisende du kan hvorfor det er nødvendig å ha et slikt stort rom. Fortell hvordan dere ville innrede rommet, og hvordan dere kunne tenke dere å bruke det.

Brevet skal stiles til ungdomssekretæren i kommunen din.

Overskrift: Siden brev ikke skal ha overskrift, skriver du **Oppgave 7 UNGDOMSHUS** på en side og begynner selve brevet på neste side.

Sett fremmedorda på rett plass

I rubrikken A står det en samling norske ord.

- ★ Finn i ordsamlingen 1 fremmedord som betyr omtrent det samme som hvert av ordene i rubrikk A. Skriv fremmedordene på rett linje i rubrikk B.
- ★ Finn i ordsamling 2 fremmedord som betyr omtrent det samme som hvert av ordene i rubrikk A og B. Skriv disse ordene på de rette linjene i rubrikk C.

A	B	C
1 drøfte		
2 enehersker		despot
3 framside		
4 høydepunkt	klimaks	
5 kunngjøring		
6 nemnd		
7 opplyse		
8 planmessig		
9 sykehus		
10 vågespill		
11 underverk		
12 idrettsplass		

Ordsamling 1: annonse, stadion, front, komite, klinikk, risiko, orientere, klimaks, diktator, systematisk, mirakel, diskutere.

Ordsamling 2: arena, metodisk, fasade, avertissement, sjanse, kommisjon, fenomen, kul minasjon, despot, hospital, debattere, informere.

Bruk noen av fremmedordene i ordsamlingene ovenfor, og skriv en korttekst. Det kan være et dikt, en mininovelle, et brev, en plakat e.l.

Ordspråk hulter til bulter

Sett ordene i ordspråkene under i rett rekkefølge. (De fleste av disse ordspråkene brukes lite i dag.) For å gi litt starthjelp er det ordet som skal stå først i hvert ordspråk, understreket.

1. har tre skygge lite og et sin
2. komme et hus kan stor fra det en gutt lite
3. vegen gamal best finn hest
4. det guten ris trengst vis ikkje er
5. tre det lite stort ofte i frø ligger et et
6. lenge vil smådyra de lever store så som
7. Sjølv alltid den bakar kaka ein som smakar den best er
8. mangt under hatt godt det en gammel hode er et
9. sa store julekvelden han er hus lå kalde mannen ute
10. vent er sjå er som lenge å er det mangt det frå langt

- A. Noen av ordspråkene rimer. Hvilke?
B. Uttrykker noen av ordspråkene noenlunde lik mening? Forklar
c. Hva er et ordspråk? Forklar

Kodeord – alfabetøving

«Om du les namnet mitt framlengs eller baklengs blir det det samme,» sa jenta.
«Slik er det med namnet mitt óg,» sa guten.

Kva heitte dei to?

Bytt ut kvar bokstav nedanfor med bokstavane som kjem framfor i alfabetet, så finn du svaret.

Svar: BOOB PH PUUP = _____

Kodegåde – alfabetøving

I kva for ei sportsgrein (eller tevling) går det vinnande laget baklengs?

Bytt ut kvar bokstav nedanfor med bokstaven som kjem framfor i alfabetet, så finn du svaret.

Svar: UBVHUSFLLJOH = _____

Norskfagsang

Mange sjangre må du ha

Melodi: *Island in the sun*

Norsk er moro.
Norsk er bra.
Norske ord
må vi nordmenn ha.
Snakke, skrive
bli rett forstått.
Ja, trim språket ditt,
tren det rikt og godt.

Velg et ord
å tenke på.
Nye ord vil du
stadig få.
Fang inn orda
før de flyr.
Bruk dem i dikt
og i eventyr.

Norsk er moro.
Osv.

Skriv en grosser.
Dikt en sang.
Lag et rim
og ei regle lang.
Hold en tale
for en venn.
Så får du kanskje
et dikt igjen.

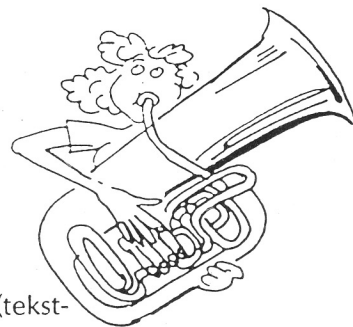
Norsk er moro.
Osv.

Les og lær
av dem som skrev
drama, viser,
fabler, brev.
Mange sjangre
må du ha.
Velg ut sjangre
som passer bra.

Norsk er moro.
Osv.

Bokmål

Syng sangen - svar på oppgaver

1. Finn sjangrene

I sangen er det nevnt flere sjangre (teksttyper). Skriv ned sjangrene.
Nevn titler på noen av sjangrene, for eksempel på et eventyr, på et dikt osv.

2. Det finnes mange sjangre

Du kjenner sikkert navn på flere sjangre enn de som er nevnt i sangen.
Skriv ned noen flere sjangernavn, og nevner gjerne noen titler også - om mulig.

3. Likheter mellom noen sjangre

Det er tydelige likheter mellom flere av sjangrene som er nevnt i sangen.

- Hva har sjangrene eventyr og fabler felles? Forklar.
- Nevn flere sjangre som har felles trekk med eventyr og fabler.
- Hvilke fellestrekk kan sanger, viser og dikt ha? Forklar.
- Nevn flere sjangre som er i slekt med vise-sang-diktfamilien. Nevn gjerne noen titler også.

4. Delemner i norskfaget

I norskfaget arbeider vi med mange delemner. I sangen er fri skriving og litteraturlæsning nevnt.

- Skriv ned flere delemner som hører norskfaget til.
- Hvilke delemner i norskfaget synes du er de viktigste? Begrunn svaret ditt.

5. Enig - uenig?

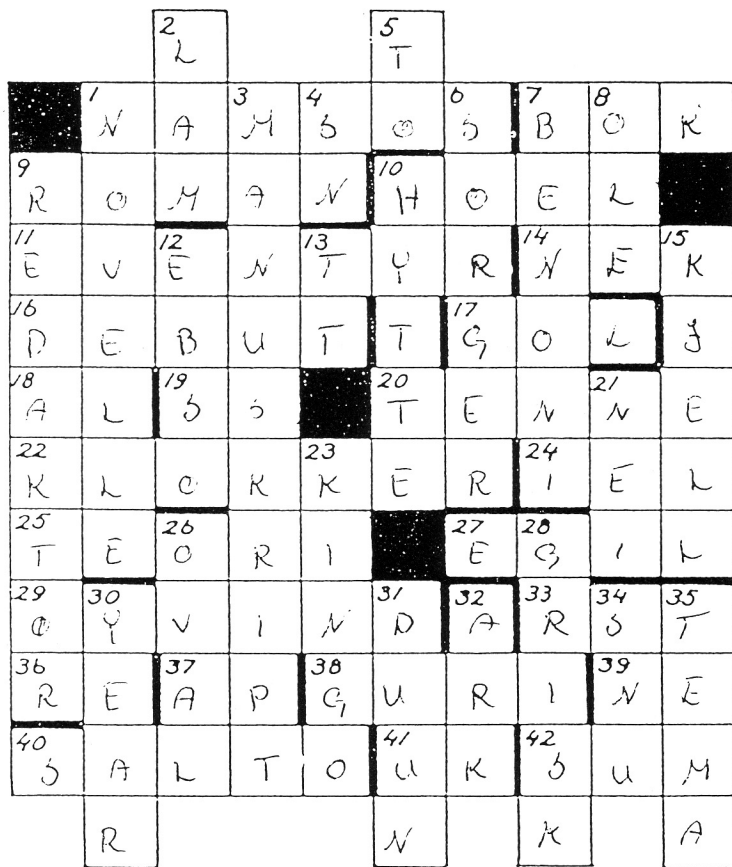
Les det verset som står først i sangen. Er du enig eller uenig i det som sies der. Si din begrunnede mening.

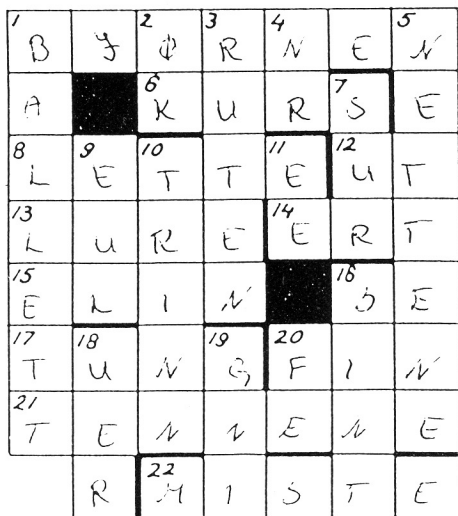
Sangen fins på
Hildrum: Norskfagkasset 2: Syng og skriv mer

Kryssordløsninger i NORSKNYTT 1 – 1999

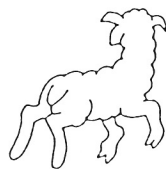
Bokmål
Kryssord A

Kryssord B

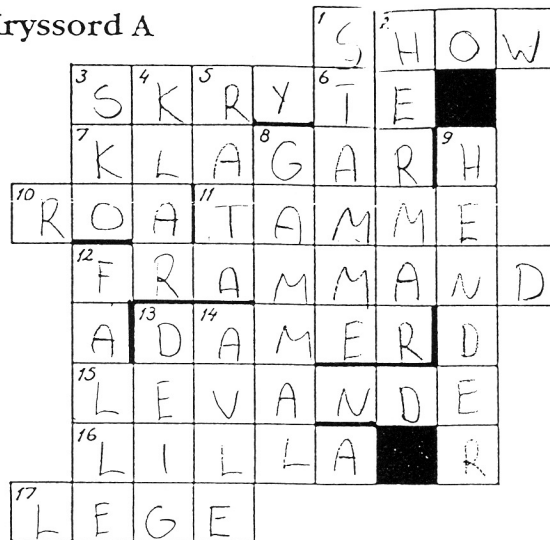

BOKMÅL

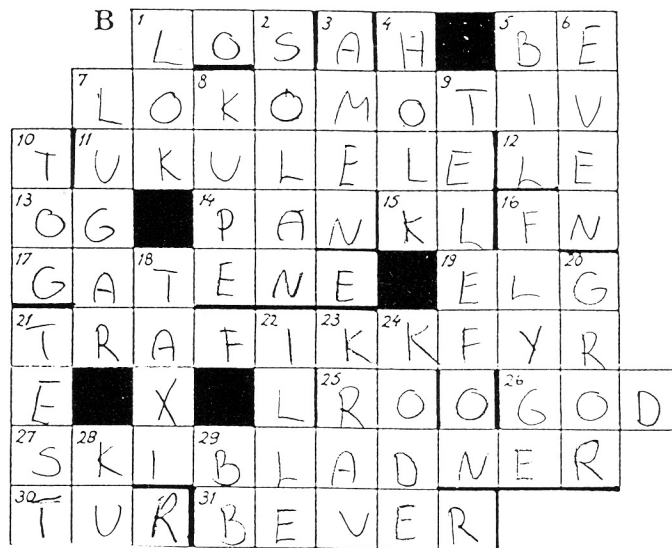

2 lodrett
i kryss A

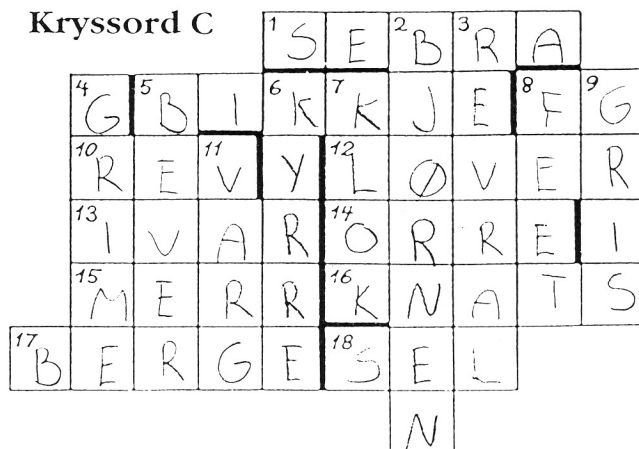
Kryssord A

B

Kryssord C

Blad i postabonnement

Returadresse:
Norsknytt
PB 303
7600 Levanger

NORSKnytt

Norsknytt 2 - 1999

Innhold

- 1 Gavepakker i norsk muntlig?
- 2 Kryssordvinnere 1 - 1999
"Brudstykke af en ligefrem Meddelelse"
- 3 Tidslinje som tema- eller prosjektarbeid
- 4 Muntlig kompetanse må vurderes ut fra muntlige aktiviteter
- 5 Du har mer enn 300.000 ord å velge blant
- 6 Faktaark om ord
- 7 Øvingsark om ord
- 8 Et dikt er en tekst med en ujevn høyremarg
- 9 Ord blir dikt - forslag til arbeidsprogram
- 10 Svenske smil 2
Oppgaveark
- 12 Nyttig å forstå fremmedord
- 14 Slik kan vi gjøre det
Skriv om det - snakk om det
- 15 Muntlig eksamen i norsk, forslag til oppgaver
- 16 Lag et tankekart først - emne: Hunden min
- 17 Homonymer - ord med smil i
- 18 Få orden på orda - finn feil
- 19 Hulter til bulter-historier
- 20 Skriv et reisebrev
- 21 Vi arbeider med skjønnlitteratur
- 22 Norskkryst, nynorsk
- 24 Norskkryst, bokmål
- 26 Tentamen i norsk
- 30 Sett fremmedorda på rett plass
- 31 Ordspråk hulter til bulter
- 32 Syng og skriv: Norsk er moro
- 33 Kryssordløsninger 1 - 1999